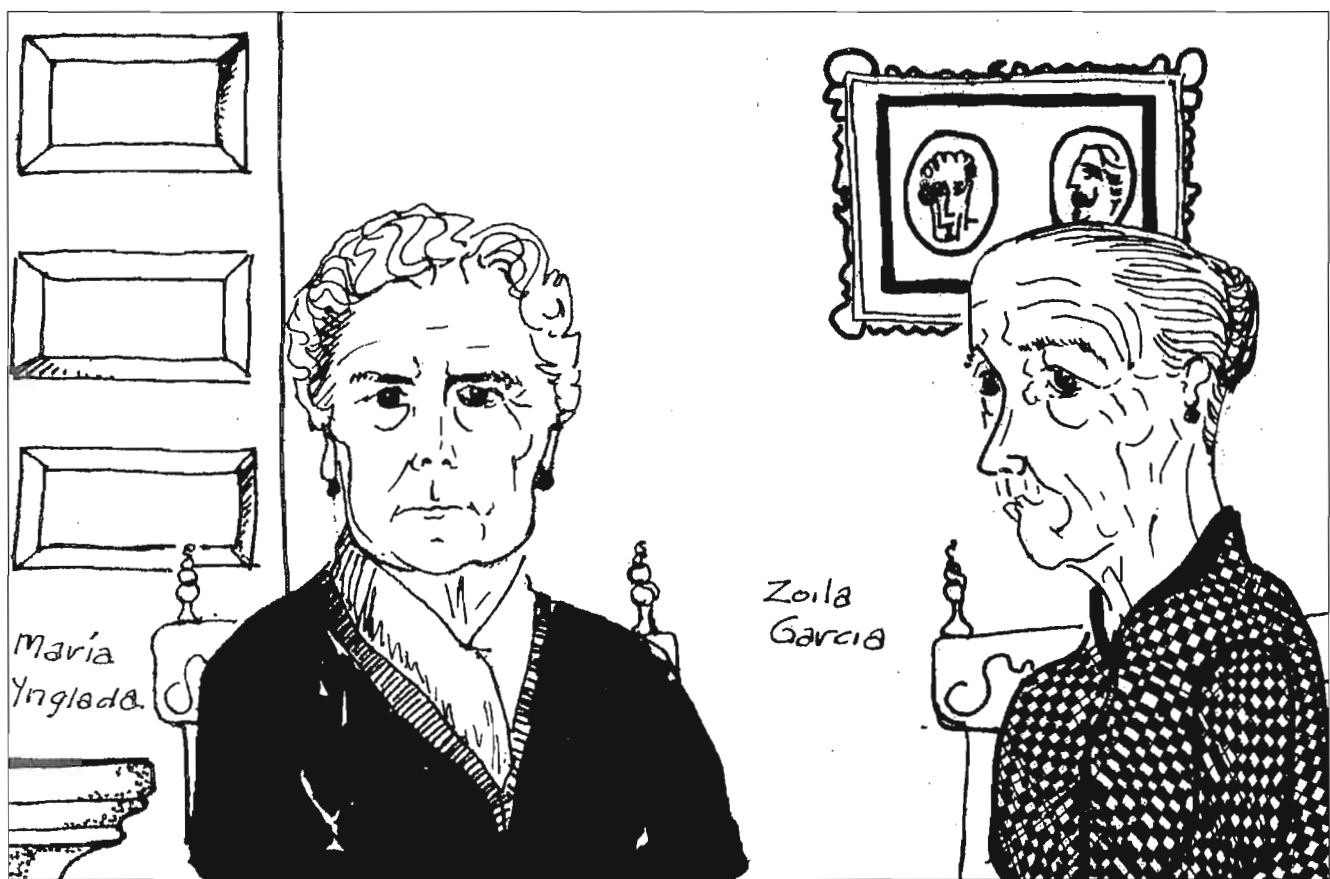

Les dones del Cànem, unes obreres populars

María Ynglada i Zoila García, dues dones del Cànem
DIBUIX DE XAVIER, A QUATRE CANTONS, SETEMBRE DE 1974

El Cànem era el nom popular de la fàbrica Godó Hermanos y Cía, creada l'any 1882. Es dedicava a l'elaboració del jute per a la confecció de sacs i material divers. Era una de les més grans del barri, ja que hi van arribar a treballar unes 2.000 persones. La major part eren dones.

Durant molts anys també hi treballaven nens i nenes. Tenia la seva entrada principal pel carrer de la Llacuna. Comprenia des del carrer de Wad-ras (ara Doctor Trueta) fins a Enna (ara Ramon Turró). A l'altra banda d'aquest mateix carrer hi havia unes altres naus de

la mateixa indústria que anaven fins al carrer de Lutxana i que barraven el pas al carrer de la Llacuna, on ara hi ha els tallers de *La Vanguardia*. Part d'aquestes naus van servir de presó a partir del 1939, per als vençuts de la Guerra Civil de 1936-1939. Davant mateix, en el xamfrà

de Llacuna-Enna, fins al passatge de Bori, hi havia la caserna de la Guàrdia Civil. Els propietaris d'aquesta indústria eren la família Godó, els mateixos de la desapareguda fàbrica de paper de darrere del mercat i del diari *La Vanguardia*.

Tal com hem dit, la major part dels obrers eren dones, que es dividien en tres torns de treball: de 6 del matí a 2 de la tarda; de 2 a 10 de la nit i de 10 a 6 del matí.

Entrevistades en una revista

L'any 1974, la revista del barri *Quatre Cantons* va fer una entrevista a dues extreballadores, les senyores Maria Ynglada i Zoila García.¹ Com que el reportatge era en castellà, en reproduir-ne alguns fragments, ho farem textualment.

La senyora Zoila deia: «Yo trabajaba de mañanas. Teníamos media hora de desayuno y lo aprovechábamos para salir al mercado. Por eso, cuando la gente de la calle nos veía, decía: ya vienen "les del Cànem. les xinxes", como también nos decían, pues por el trabajo olíamos muy mal.² Precisamente por lo de los turnos tenía tanto empeño en trabajar ahí, pues luego podía hacer faenas por las casas y ganar algún "dinerico" más, pues éramos muy pobres.» La senyora Maria continuava: «... siempre hice el turno de tardes. Porque "en saliendo" a las 10 nos íbamos con varias compañeras a otra fábrica, también de cáñamo, en la calle de San Juan de Malta, donde hacíamos el turno de noche...» «Luego, al enterarse en "Can Godó", tuvimos que dejarlo y me iba por las mañanas a "escobar" el cine "Rellisquín". Me daban 6 reales diarios, la comida y el "esmorzar".»

Referint-se als anys vint, continua dient: «Bueno, en la fábrica ganábamos 26,60 a la semana, si trabajábamos a destajo, como yo que era "billaire", pues se podía conseguir una buena semanada de 40 a 50.» «De entrada, te ponían en una máquina para enseñarte, y la primera semana o los primeros 15 días, no te pagaban nada.»

La senyora Zoila ho confirma: «Entré ganando cinco duros más un peseta y luego, cuando "plegué" en el año 1954, venía ganando de 105 a 110 pesetas a la semana.»

Totes dues d'acord: «Todo el mundo sabía que el conde Godó, el amo de la fábrica, regaló lo que es la Casa Cuartel de la Guardia Civil para que se establecieran allí, y así tenerlos más a mano para las huelgas y así.» La senyora Maria continuava: «Dicen que el polvillo que despide es muy peligroso. Mi hermana tuvo que "plegar", porque se puso mala. Para mí, como trabajaba con el hilo ya hecho, no era tan perjudicial. Era lo mismo que si tejiera algodón, pero es más marrano la yuta, claro.» Continuava dient: «Sí, trabajaban casadas. La mayoría. El cuidado de los niños, como no teníamos guarderías, lo solucionaban dándolos a guardar a mujeres que se cuidaban de ellos.» Afegia la senyora Zoila: «Cuando yo entré, en el año 1925, ya no trabajaban niños. Esto ya no ocurría, aunque conocía a una chica que la pusieron a trabajar a los 8 años, allí en el Cáñamo, y como el angelito se dormía, le pegaban...» I, en referir-se a la mala fama d'algunes, deia: «...aunque algo de verdad había, era un "pupurri" aquello de allí dentro y algunas, incluso, presumían de ser esto o lo otro.» La senyora Maria es lamentava: «... eso

que no sé de letra, que si supiera leer y escribir, me podría recordar de muchas más cosas.»

Aquestes dues dones, Maria, la "xurra", i la Zoila, són el petit reflex de moltes altres dones, dels molts centenars que, al llarg dels anys, van passar pel Cànem.

Protagonistes d'un monòleg teatral

Cinc anys més tard, el 1979, el qui signa aquest treball, basant-se una mica en aquesta entrevista i els seus propis records de veure, dia a dia, durant nou anys, sortir corrents com unes esperitades aquelles dones —amb el cap cobert amb un mocador— cap al mercat, va escriure un monòleg, precisament amb el títol inequívoc de *Les dones del Cànem*.³ En uns dels fragments d'aquest text, la protagonista, una treballadora del Cànem, diu: «Ens deien les "xinxes"... No sé pas per què, ja que sang, no en xuclàvem a ningú... Potser pel tuf que les nostres robes deixaven anar. Amb el nostre mocador al cap, hivern i estiu, de matinada cap al Cànem... Recordo un cas.⁴ Va ser un cop acabada la guerra. El menjar anava molt escàs i estava prohibit fer cua davant de les botigues. Una amiga meva sortia de casa seva, al carrer de Taulat, per a entrar a les 6 al Cànem. Es va creuar amb un grup de xitxarel·los de "tres al cuarto", gent "enxufada" del barri, que feia servei de vigilància. Es van pensar que anava a esperar-se pel racionament i, com a càstig, se la van emportar, la van pelar al zero i li van fer beure oli de resina... Al cap de poc temps, totes la ploràvem, voltada de quatre ciris! Les del Cànem mai no vam poder perdonar-ho... Vam haver de callar, és clar, per-

què els temps no estaven pas per brocs, però... ja me'n recordo, ja, de més d'un d'aquells fatxendes falangistes, avui dia convertit en un senyor important al barri...

»...I és que les dones del Cànem podíem ser una mica llenguallargues, picabaralles, però érem dones que, a més de treballar en una feina dolenta, pesada i bruta, la majoria cuidàvem d'una casa, d'una família, d'un marit i d'uns fills, i ens havia tocat viure uns temps difícils, negres, sense alè ni esperança, uns temps en què... no teníem llibertat...

»... ens preocupava una cosa: que no hi havia diners, que no hi havia menjar i que era molt difícil posar el plat a taula al migdia i al vespre... Per això, de tant en tant, ens desfogàvem cridant. I, quan tocava la sirena per a esmorzar i ens veien sortir, tothom deia, com si veiés venir l'exercit enemic: Vés, que vénen les del Cànem!»

Recordades en un llibre

Quinze anys després, la pintora Engràcia Casas en feia una evocació en un llibre.⁵ Del seu treball seleccionem també uns fragments:

«Moltes d'elles tenien criatures de bolquers. Les àvies i les veïnes que aguantaven els nadons els portaven a la sortida de la fàbrica... Elles, assegudes al pedrís de la vorera del carrer, els donaven de mamar, al mateix temps que es menjaven un tupí de sopes de llet ben calentes.»

«De vegades encara em sembla que sento aquella sirena i la sortida d'aquelles dones.»

«La veritat és que a mi em semblaven un exèrcit de belles amazones, vestides amb armadures vermelles de cànem. Jo sento una gran admi-

ració per aquelles dones, vertaderes heroïnes del seu temps, que varen honorar el nostre barri amb la lluita pels drets per a la dona.»

No. Els habitants del barri no les hem oblidades, no, i la millor prova n'és aquesta placa que, a la rodona de Rambla-Llull, ens les recorda.

NOTES

1. Quatre Cantons, número 106 /107, setembre de 1974. "Les dones del Cànem", entrevista article d'Àngela Vinent i Nicasi Camps.

2. Segons l'encertada opinió d'una veïna, Mercè Coll, recollida al final d'aquest treball, el nom és degut al fet que sortien a tota pressa, per mor de la mitja hora, totes juntes, tal com fan aquests insectes: junts, en filera i corrents. També pel color.

3. Aquest monòleg, com el de «Els pescadors de la Marbella», formava part de la revista musical Històries del Poble Nou, del compositor Rossend Conesa, i amb textos de diversos autors: Baltasar Olivé, Joaquim Fernández, Isidre Reca-sens, Rossend Conesa, Antoni Roig i Nicasi Camps. La revista es va estrenar al Centre Moral el 26 d'abril de 1980 i el monòleg de «Les dones del Cànem» va ser interpretat per l'actriu Lola Mundó.

4. Totalment verídica i que P.F.I., el fill de la víctima, va explicar a l'autor del text.

5. Editat al gener de 1994. Aquest llibre tenia dues parts. La primera anava càrrec de l'autora esmentada, amb el títol de Relats i pensaments. En la segona, el seu germà Joan Casas hi publicava la novel·la La Maria, l'Albert... i l'Elena, seguida de poemes i cançons.